

**Ruimtelijke onderbouwing ten behoeve van de
archeologie voor project Klimbos, Landgoed
Pijnenburg te Baarn:
Aanpassing Evenemententerrein en Brandtoren**

Projectcode	B13-165
Opdrachtgever	dhr. B. van Dasselaar Dasselaar Advies Rentmeesters BV Beukenlaan 5 6711 NH Ede Tel. 0318 – 616772 Fax 0318 – 619707 E-mail benny@dasselaaradvies.nl
Uitvoerder	Buro de Brug bv D. Curtiusstraat 7-325 1051 JL Amsterdam Tel. 020-4866685 E-mail c.sueur@burodebrug.nl
Opstellers	M.E. Lobbes (MA) en drs. ing. C. Sueur
Locatie	Landgoed Pijnenburg te Baarn
Datum	20 juni 2013 (definitieve versie)

Inleiding

Het landgoed Pijnenburg omvat ca. 330 hectare verspreid over de gemeenten Baarn, Soest, Zeist en Hilversum. Het plangebied ligt ten zuiden van de Hilversumse Straatweg, ter hoogte van de kruising met de Hoge Vuurscheweg, binnen de gemeente Baarn (zie afbeelding 1).

Binnen het plangebied wordt een klimbos gerealiseerd, bestaande uit:

- 1 Entreegebouw: nieuw te bouwen met een oppervlakte van ca. 28m², grenzend aan de bestaande parkeerplaats.
- 1 Theehuis: reeds bestaand.
- 1 parkeerplaats: reeds bestaand.
- Klimbos 3,75 ha.: verschillende klimroutes zullen in de bomen worden aangelegd.
- Hekwerk: aan te leggen.
- Het verplaatsen van het evenemententerrein 'Cognacveld'.
- De herbouw van de Brandtoren/uitkijktoren.

Het globale ruimtebeslag bedraagt ca. 9 ha.

Voor de herziening van het bestemmingsplan en de aanvraag van de omgevingsvergunning is vanuit de gemeente Baarn een ruimtelijke onderbouwing voor het aspect archeologie vereist.

In 2012 heeft Buro de Brug de ruimtelijke onderbouwing geschreven voor het Klimbos, met betrekking tot de onderdelen (zie rapport Buro de Brug B12-139, 2012):

- 1 Entreegebouw: nieuw te bouwen met een oppervlakte van ca. 28m², grenzend aan de bestaande parkeerplaats.
- 1 Theehuis: reeds bestaand.
- 1 parkeerplaats: reeds bestaand.
- Klimbos 3,75 ha.: verschillende klimroutes zullen in de bomen worden aangelegd.
- Hekwerk: aan te leggen.

Anno 2013 wordt aan het plangebied het volgende toegevoegd (zie afbeelding 2):

- Het verplaatsen van het evenemententerrein 'Cognacveld'.
- De herbouw van de Brandtoren/uitkijktoren.

Het voorliggende rapport gaat in op de effecten van deze twee onderdelen op het archeologische bodemarchief.

Op de locatie Hoge Erf aan de Hoge Vuurseweg zal het evenemententerrein 'Cognacveld' worden verplaatst naar een locatie dicht bij de doorgaande weg (Hogevuursche Weg). De nieuwe locatie betreft (gedeeltelijk) een voormalig parkeerterrein; Op het bestemmingsplan Landelijk gebied staat hier de aanduiding (p). Dit terrein is deels verhard (geasfalteerd), zie afbeelding 6. Het ruimtebeslag van het evenemententerrein bedraagt ca. 1,5ha. De aanleg van het evenemententerrein zal beperkte veranderingen van de bestaande situatie met zich meebrengen en waar mogelijk zal de huidige verharding worden gebruikt. De lage begroeiing zal worden weggehaald, de bomen blijven staan. Er zullen geen rioleringen of cunetten worden aangelegd. De evenementen die er zullen plaatsvinden zijn kleinschalige dagevenementen als een picknick gelegenheid met parkeerplaatsen.

Daarnaast wordt een uitkijktoren gebouwd. Deze toren zal een replica zijn van de voormalige brandtoren die oorspronkelijk aan de oostzijde van de Hoge Vuurseweg heeft gestaan. De brandtoren werd gesloopt met de komst van brandbewaking in de jaren '80 van de 20^e eeuw. Voor de te herbouwen toren zijn twee alternatieve locaties mogelijk (zie afbeelding 2). De eerste optie is de oorspronkelijk locatie waar de brandtoren heeft gestaan. Een alternatief is de toren te herbouwen bij het klimbos opdat de toren betrokken kan worden bij de activiteiten in het klimbos. De toren zelf zal bij benadering maximaal ca. 50m² bedragen.

Bodemversturende activiteiten

De bodemversturende activiteiten betreffen:

- De aanpassing van het evenemententerrein met een omvang van ca. 1,5ha.
- De bouw van de uitkijktoren (reconstructie voormalige brandtoren) met een omvang van maximaal ca. 50m².

De diepte van beide ingrepen is nog niet bekend. Aangezien het evenemententerrein zal worden verplaatst naar een locatie die al eerder verhard is en als parkeerterrein in gebruik is geweest, zullen de aanpassingen beperkt blijven en bestaan uit het rooien van bestaande bomen en eventueel uitbreiden van de bestaande verharding. De verstoring van de bodem is daarbij minimaal en zal niet dieper reiken dan de bouwvoor.

De verstoring van de toren zal bij benadering maximaal ca. 50m² bedragen. Aangezien er een fundament gegraven moet gaan worden, moet hier worden uitgegaan van verstoring dieper dan de bouwvoor.

Bodem en geo(morfo)logie

Bodemkundig bevindt het plangebied zich in een zone met holtpodsolgronden. Geomorfologisch betreft het een hoge heuvel op de hoge stuwwal met stenen en grind, zonder dekzand. Eventuele archeologische sporen liggen hier zeer dicht onder maaiveld.

Archeologie en cultuurhistorie

In algemene zin geldt, op basis van de bodemkundige kenmerken, een hoge archeologische verwachting voor het plangebied. Deze verwachting is opgenomen in de IKAW (indicatieve Kaart Archeologische Waarden) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed die aan de basis ligt van de Kaart Archeologie Buitengebied Baarn.

Binnen het plangebied komen geen wettelijk beschermde archeologische terreinen (monumententerreinen) voor. Evenmin zijn er grafheuvels, archeologische vondsten of waarnemingen binnen het plangebied bekend.

In de directe omgeving, buiten het plangebied, liggen wel tien grafheuvels uit de periode Neolithicum - IJzertijd. Een cluster van drie grafheuvels ligt op ca. 700 m ten westen van het geplande nieuwe entreegebouw. Een cluster van vier grafheuvels ligt op ca. 900 m ten zuiden van het geplande entreegebouw. Binnen 1 km ten zuidoosten liggen nog drie losse monumententerreinen, waarop grafheuvels liggen. De waarnemingen die in de nabije omgeving gedaan zijn, betreffen de grafheuvels die ook als monumententerrein bekend staan. Eén waarneming betreft een voormalig monumententerrein, waarvan men vroeger dacht dat het om een grafheuvel ging.

Op de Bonnekaart uit 1873 (zie afbeelding 4) is het plangebied onbebouwd. Het terrein bestond uit bos met enkele open akkers. Op de kruising van de hoofdwegen, buiten het plangebied, stond wel een tolhuis. Nadien zijn hier geen bouwwerken bijgekomen. De huidige parkeerplaats, die binnen het plangebied is gelegen, dateert uit ca. 1965 en is aangelegd ter voorkoming van bermtoerisme. Het theehuis is in 2005 gebouwd.

De oorspronkelijke brandtoren ten oosten van de Hoge Vuurseweg werd gebouwd de vroege jaren '50 van de 20^e eeuw. Op de Bonnekaart van 1952 is de toren aangegeven (zie afbeelding 5). Het is archeologisch gezien niet relevant de funderingsresten van de voormalige brandtoren te onderzoeken.

Beleid

De gemeente Baarn beschikt niet over een eigen archeologiebeleid. Na overleg met de gemeente Baarn is gebleken dat de gemeente wel beschikt over een Erfgoedverordening uit 2010. Hierin is bepaald dat de gemeente Baarn de lijn van het archeologiebeleid van de provincie Utrecht volgt. De beleidsmedewerker archeologie van de Provincie Utrecht geeft aan dat de Provincie Utrecht plangebieden met bodemingrepen kleiner dan 100 m² vrijstelt van de verplichting tot archeologisch onderzoek (wettelijke vrijstelling conform art 41a Wamz).

Volgens het bestemmingsplan buitengebied waarbij de landelijke IKAW als archeologische verwachtingskaart is opgenomen, heeft het gebied een hoge archeologische verwachting en geldt een onderzoeksplicht vanaf 100 m².

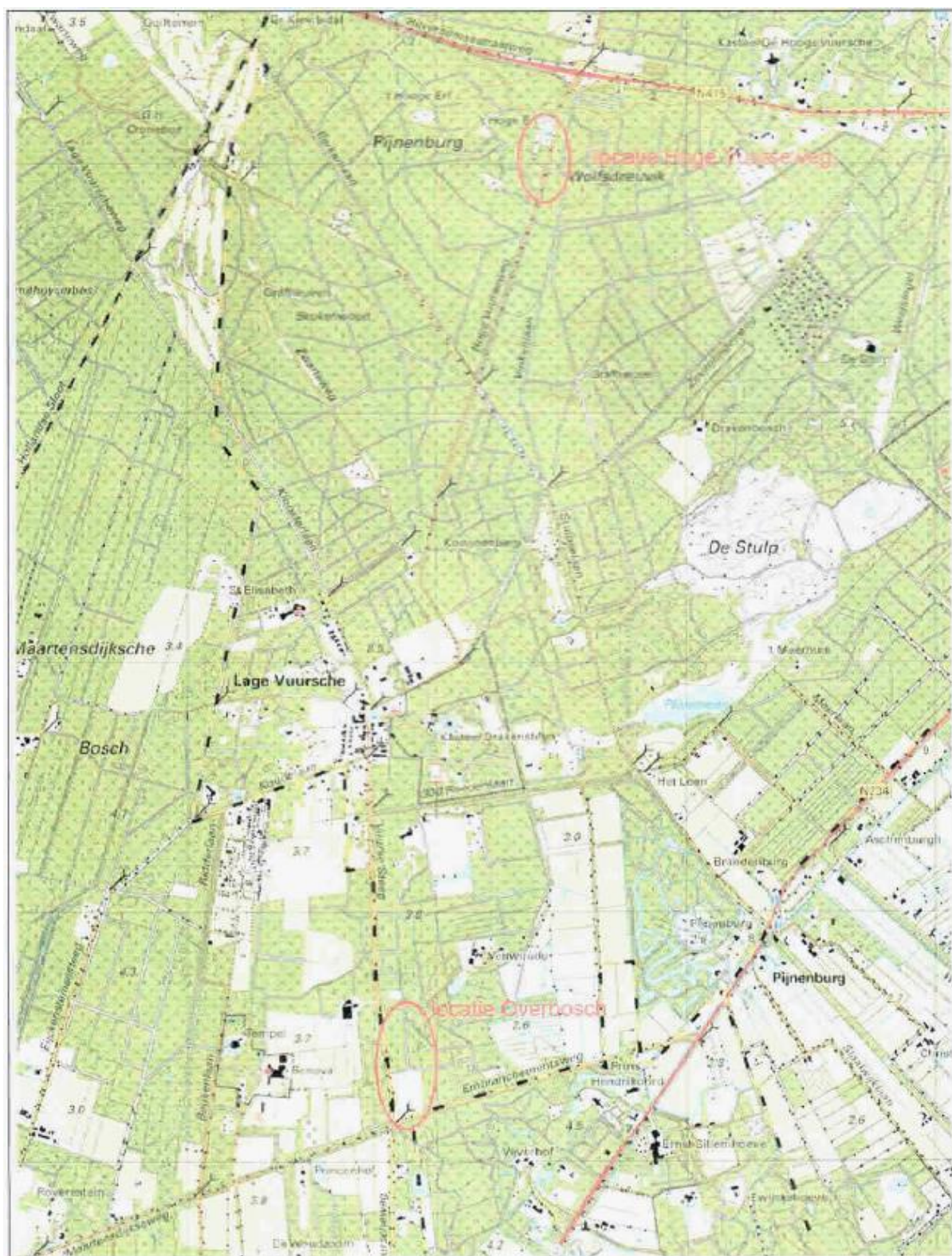
Conclusie en aanbeveling

Ondanks de hoge archeologische verwachting zijn binnen het plangebied geen archeologische waarnemingen, vondsten of monumententerreinen (grafheuvels) bekend.

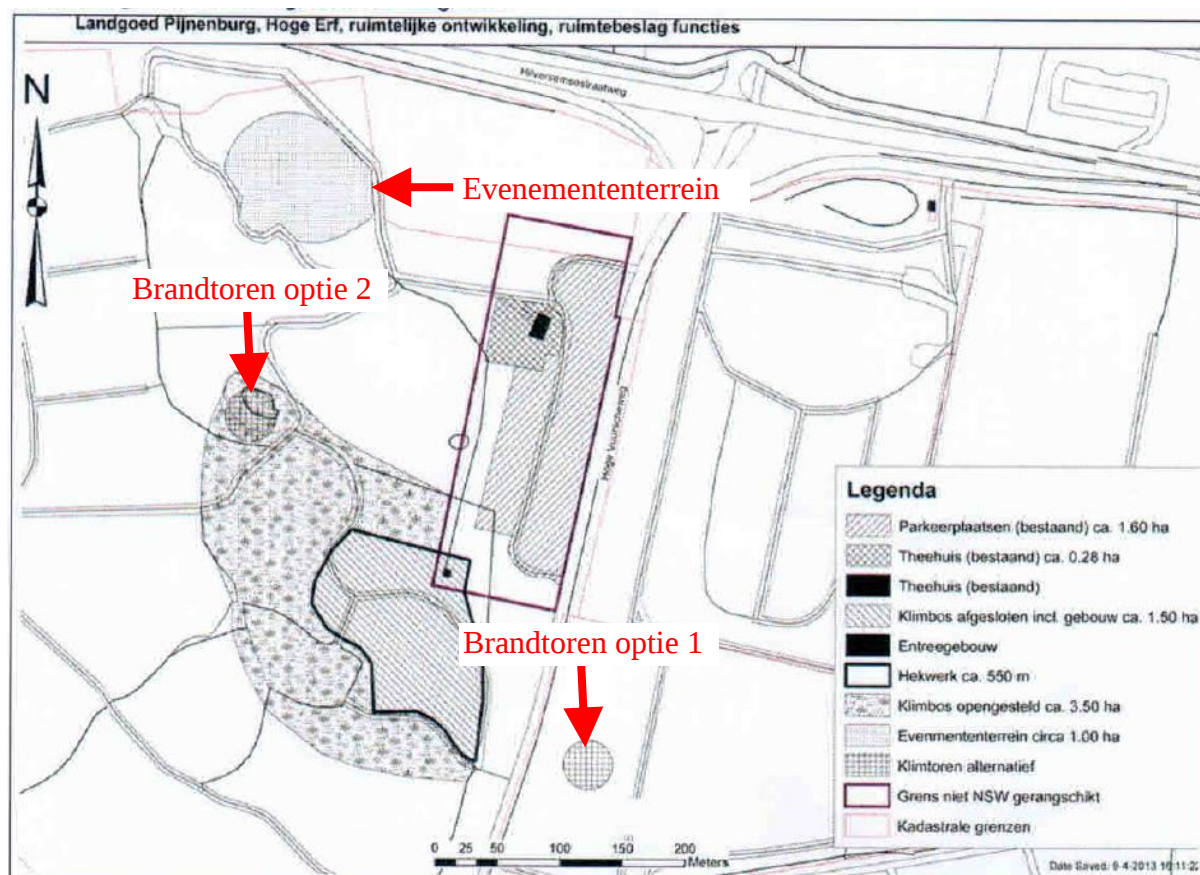
De verplaatsing van het evenemententerrein zullen beperkte verstoring met zich meebrengen. Het is niet duidelijk in hoeverre het terrein verstoord is geweest bij de aanleg van de oudere verharding. Het terrein telt ca. 1,5 ha. Wanneer het te verstoren oppervlakte groter is dan de huidige verharding en dieper dan de huidige verstoring dient hier, conform de erfgoedverordening, archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek te worden uitgevoerd. Indien de ingreep niet dieper reikt dan 30 cm onder het maaiveld dan is geen vervolgonderzoek nodig.

Voor het reconstrueren van de brandtoren (of bouwen van een nieuwe uitkijktoren) zal waarschijnlijk niet meer dan 50 m² worden verstoord. Wanneer de ingrepen onder de 100 m² blijven, hoeft er geen archeologisch vervolgonderzoek te worden uitgevoerd. Echter, deze aanvraag moet gezien worden in samenhang met de eerdere vergunning voor het entreegebouw. Ook dan blijft de totale bodemverstoring beneden de 100 m² en ontstaat er geen archeologische onderzoeksplicht.

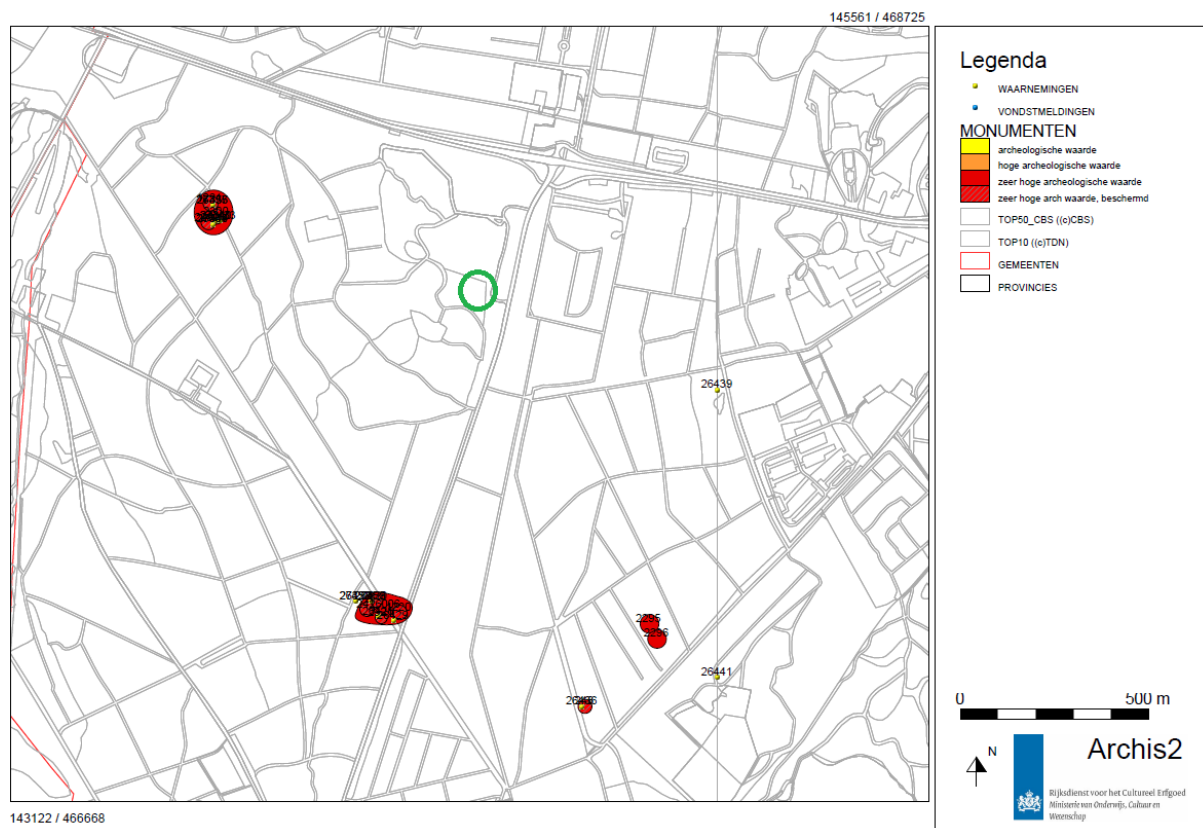
Afb. 1. De ligging van de plangebieden Klimbos (noordelijk) en Overbosch (zuidelijk) in de gemeente Baarn.

Afb. 2. Het plangebied. De toekomstige situatie Hoge Erf.

Afb. 3. De monumenten en waarnemingen uit Archis2. Het plangebied is aangegeven met een groene cirkel.

Afb. 4. Het plangebied geprojecteerd op het bonneblad (407) uit 1873.

Afb. 5. De Bonnekaart uit 1952. Op deze kaart is de brandtoren gemarkeerd.

Afb. 6. Foto evenemententerrein. De locatie is al deels verhard/geasfalteerd.

**Ruimtelijke onderbouwing ten behoeve van de
archeologie project
Dierenbegraafplaats Overbosch te Baarn**

Projectcode	B13-165
Opdrachtgever	dhr. B. van Dasselaar Dasselaar Advies Rentmeesters BV Beukenlaan 5 6711 NH Ede Tel. 0318 – 616772 Fax 0318 – 619707 E-mail benny@dasselaaradvies.nl
Uitvoerder	Buro de Brug bv D. Curtiusstraat 7-325 1051 JL Amsterdam Tel. 020-4866685 E-mail c.sueur@burodebrug.nl
Opstellers	M.E. Lobbes (MA) en drs. ing. C. Sueur
Locatie	Dierenbegraafplaats Landgoed Pijnenburg te Baarn
Datum	10 juni 2013

Inleiding

In opdracht van Dasselaar Advies Rentmeesters heeft Buro de Brug een archeologisch advies opgesteld in het kader van de ruimtelijke onderbouwing voor de omgevingsvergunning voor de dierenbegraafplaats Overbosch op het landgoed Pijnenburg te Baarn. Bij de dierenbegraafplaats zullen ook een theehuis en een parkeervoorziening worden aangelegd. Voor de herziening van het bestemmingsplan en de aanvraag van de omgevingsvergunning is vanuit de gemeente Baarn een ruimtelijke onderbouwing voor het aspect archeologie vereist.

Het landgoed Pijnenburg omvat c. 330 hectare verspreid over de gemeenten Baarn, Soest, Zeist en Hilversum. Het plangebied voor de dierenbegraafplaats ligt in de gemeente Baarn op grens van de gemeente Baarn met de gemeente Zeist, op de hoek van de de Embranchementsweg (ten zuiden) en de Vuursche Steeg (ten westen). Zie afbeelding 1.

Het plangebied voor de dierenbegraafplaats beslaat ca. 3,5 ha. Driekwart daarvan ligt in een zone met een lage archeologische verwachting en is vrijgesteld van archeologisch onderzoek. Een kwart van het plangebied, het noordelijke deel van de dierenbegraafplaats, bevindt zich in een zone met middelhoge archeologische verwachting, waarvoor wel een archeologische onderzoeksplicht geldt. Zie afbeelding 2.

Bodemverstorende activiteiten

Binnen het plangebied wordt een dierenbegraafplaats gerealiseerd bestaande uit:

- Dierenbegraafplaats

- parkeerplaatsen
- 1 theehuis
- Weiland

In het noordelijke deel van het plangebied is de dierenbegraafplaats gepland. Ten zuiden daarvan zal een parkeerterrein worden aangelegd en een theehuis. In het zuidelijke deel van het plangebied zal een weiland worden aangelegd en/of het bestaande weiland gehandhaafd (zie afbeelding 1). De aanlegactiviteiten, in het bijzonder de dierenbegraafplaats zelf en de bouw van het theehuis, kunnen het bodemarchief eventueel wel verstoren.

De precieze wijze van aanleg en bouw van de verschillende onderdelen is op dit moment nog niet bekend.

Bodem en geo(morfo)logie

Bodemkundig bevindt het plangebied zich in een zone met veldpodsolgronden: leemarm en zwak lemig fijn zand. Eventuele archeologische sporen liggen hier zeer dicht onder maaiveld. Het noordelijke deel van het plangebied heeft grondwatertrap VI. Het zuidelijke deel heeft hetzelfde bodemopbouw maar heeft grondwatertrap III. Op basis van deze grondwatertrappen is de archeologische verwachting bepaald.

Geomorfologisch gezien betreft het een gebied met dekzandwelingen. Op ongeveer 1000m ten noorden van het plangebied bevindt zich een gebied met hoge heuvels en ruggen. Ongeveer 250m ten oosten van het plangebied bevindt zich een gebied met vlakten. Het plangebied bevindt zich vanuit dit perspectief in een gebied met overgangszones.

Het noordelijke deel van het plangebied, ca. 1,5ha., bevindt zich, zoals op het AHN1 te zien is, een landschappelijke depressie (zie afbeelding 3). Het zou een uitblazingsvlakte (droog) kunnen zijn of mogelijk een voormalig vennetje (nat). Rondom deze depressie is een verhoging te zien. Deze gebieden kunnen in de prehistorie aantrekkelijk geweest voor bewoning. Archeologische resten kunnen om deze reden mogelijk in deze zone van het plangebied niet worden uitgesloten.

Archeologie en cultuurhistorie

Binnen het plangebied, en in de verre omgeving, komen geen wettelijk beschermde archeologische terreinen (monumententerreinen) voor.

Er is tamelijk weinig bekend over de archeologie in de (directe) omgeving van het plangebied. Het dichtstbijzijnde archeologisch monumententerrein bevindt zich 1km ten noorden van het plangebied. Het betreft de historische dorpskern van Lage Vuursche; een terrein van hoge archeologische waarden.

Het Utrechtse heuvellandschap staat archeologisch bekend als rijk aan grafheuvels uit het Neolithicum, de Bronstijd en IJzertijd. Op een afstand van ca. 1000 meter buiten het plangebied staat wel een grafheuvel, echter in een geheel andere landschappelijke context, namelijk op hoge heuvels en ruggen.

Op een kilometer afstand is een viertal onderzoeksmeldingen gedaan (zie afbeelding 4). In 1992 is uitgebreid booronderzoek uitgevoerd bij het golfterrein in de gemeente De Bilt (ozm. 3899). Dit onderzoek ligt in dezelfde landschappelijke stuifzandzone als het plangebied Overbosch. Tijdens het booronderzoek werden enkele vuursteenafslagen aangetroffen. Er was echter geen duidelijke aanwijzing voor een archeologische vindplaats.

Op basis van een recent bureauonderzoek in het gebied Maartensdijk (ozm. 49341), in een landschappelijke context die erg lijkt op die in Overbosch, is een vervolgonderzoek in de vorm van een booronderzoek aanbevolen omdat ook hier de archeologische resten zich onder het maaiveld zouden kunnen bevinden. De resultaten van het booronderzoek zijn nog niet beschikbaar.

Het derde onderzoek in de omgeving betrof een archeologisch onderzoek voorafgaand aan ontgrondingswerkzaamheden (ozm. 10063). In verschillende delen van de provincie Utrecht zijn daarbij boringen gezet om de aard en het aantal essen in kaart te brengen. In het gemeentelijk gebied van Baarn en de omgeving van het plangebied Overbosch zijn geen boringen gezet. Binnen het plangebied bevinden zich, volgens de gegevens in Archis2, geen essen.

Op de Kadastrale minuut uit 1811-32 (zie afbeelding 5) is te zien dat het gebied onbebouwd was en de percelen in gebruik waren voor bos- en bouwland. De bodem zal daardoor niet ernstig verstoord zijn geraakt. Op het Bonneblad uit 1872 (zie afbeelding 6) is het plangebied onbebouwd (Bonneblad 427). Het zuidelijke deel van het plangebied bestond uit akkerland met een deel grasland met vrijstaande bomen. In het noordelijke deel van het plangebied, waar de middelhoge verwachting geldt, bevond zich bos met een deel weiland. De wegen liepen hetzelfde als nu. De Vuurschesteeg heette in de 19^e eeuw de Grindweg. De Embranchementsweg heette Praamgracht. Een praam is een platbodem. De weg zal waarschijnlijk een vaarweg zijn geweest.

Beleid

In algemene zin geldt er, op basis van de bodemkundige kenmerken, een lage archeologische verwachting voor het zuidelijke deel plangebied en een middelhoge verwachting voor het noordelijke deel van het plangebied. Deze verwachting is opgenomen in de Bestemmingsplan Archeologie Baarn Buitengebied (zie afbeelding 2) en de IKAW (indicatieve Kaart Archeologische Waarden) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

De gemeente Baarn beschikt niet over een eigen archeologiebeleid. Na overleg met de gemeente Baarn is gebleken dat de gemeente wel beschikt over een Erfgoedverordening uit 2010. Hierin is bepaald dat de gemeente Baarn de lijn van het archeologiebeleid van de provincie Utrecht volgt. De beleidsmedewerker archeologie van de Provincie Utrecht geeft aan dat de Provincie Utrecht plangebieden met bodemingrepen kleiner dan 100 m² vrijstelt van de verplichting tot archeologisch onderzoek (wettelijke vrijstelling conform art 41a Wamz).

Volgens het bestemmingsplan buitengebied waarbij de landelijke IKAW als archeologische verwachtingskaart is opgenomen, heeft een deel van het gebied een middelhoge archeologische verwachting en geldt er dus een onderzoeksplicht vanaf 100m². Zie afbeelding 2.

Op de Landschap en Cultuurhistoriekaart van de gemeente Baarn is het noordelijke deel van het plangebied aangegeven als een zone die valt onder de Natuurschoonwet.

Conclusie en aanbevelingen

Het grootste deel van het plangebied – driekwart van het plangebied - heeft een lage archeologische verwachting, waarvoor geen archeologische onderzoeksplicht geldt. Dit deel kan worden vrijgegeven.

Het noordelijke deel van het plangebied - een kwart van het totale plangebied - bevindt zich in een zone met een middelhoge archeologische verwachting. Daar geldt wel een archeologische onderzoeksplicht. Conform de Erfgoedverordening uit 2010 van de gemeente Baarn en het archeologiebeleid van de Provincie Utrecht gaat de onderzoeksverplichting in bij bodemingrepen groter dan 100 m².

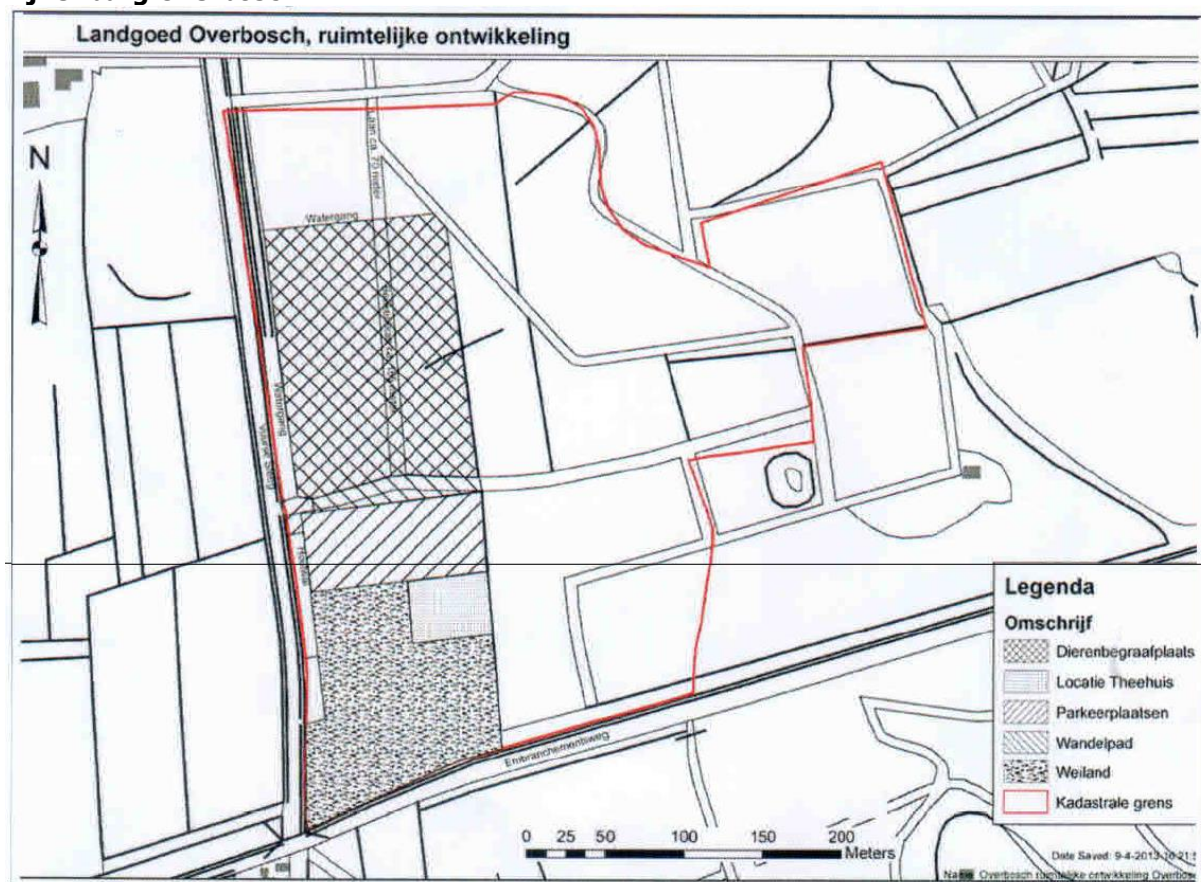
In het noordelijke deel van het plangebied bevindt zich op het AHN1 depressie. Het zou een uitblazingsvlakte (droog) kunnen zijn of mogelijk een voormalig vennetje (nat). Rondom deze depressie is een verhoging te zien. Deze gebieden kunnen in de prehistorie aantrekkelijk geweest zijn voor bewoning. Archeologische resten kunnen om deze reden mogelijk in deze zone van het plangebied niet worden uitgesloten.

Voor het noordelijke deel, binnen de zone met een middelhoge archeologische verwachting, zijn drie vervolgopties mogelijk:

1. Beheersmaatregelen treffen om eventuele archeologische resten te ontzien: ophogen van het terrein.
2. Planaanpassing: verplaatsen van de dierenbegraafplaats naar een andere locatie.
3. Doen van aanvullend archeologisch onderzoek : booronderzoek om de aan- of afwezigheid van eventuele archeologische resten nader te kunnen bepalen. Indien uit dit booronderzoek geen indicaties komen, kan het gebied worden vrijgegeven. Wanneer er wel archeologische sporen of vondsten aan het licht komen, blijft de archeologische onderzoeksplicht in principe staan. In dat geval is nader onderzoek in de vorm van proefsleuven de meest voor de hand liggende vervolgstap.

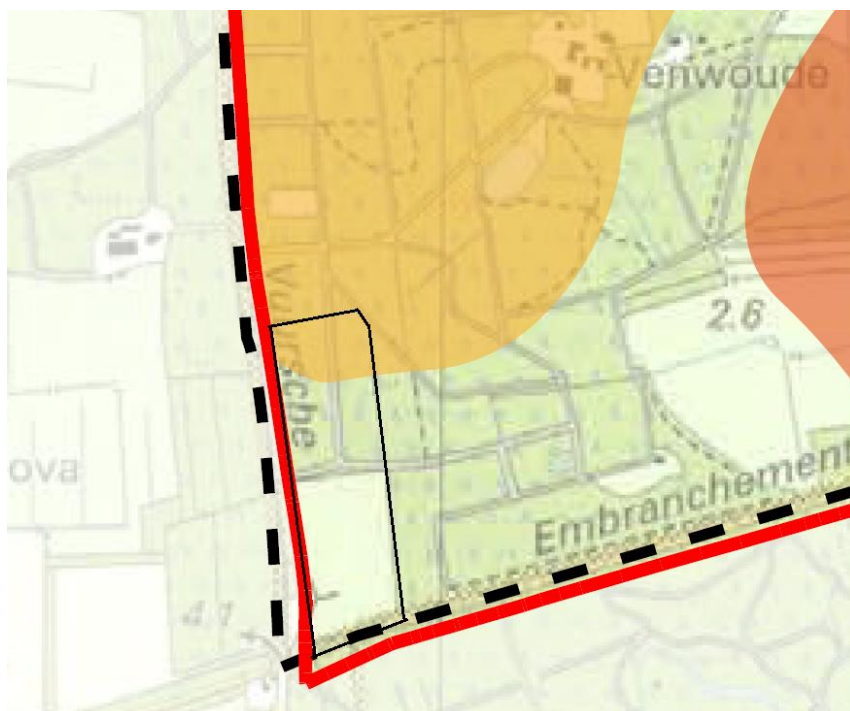
Zie afbeelding 8 voor de begrenzing van het gebied waar vervolgacties worden geadviseerd.

Afb. 1. De inrichtingsplannen van het plangebied Dierenbegraafplaats, Landgoed Pijnenburg Overbosch.

Afb. 2. Het plangebied op de archeologische waardenkaart Bestemmingsplan Baarn Buitengebied.

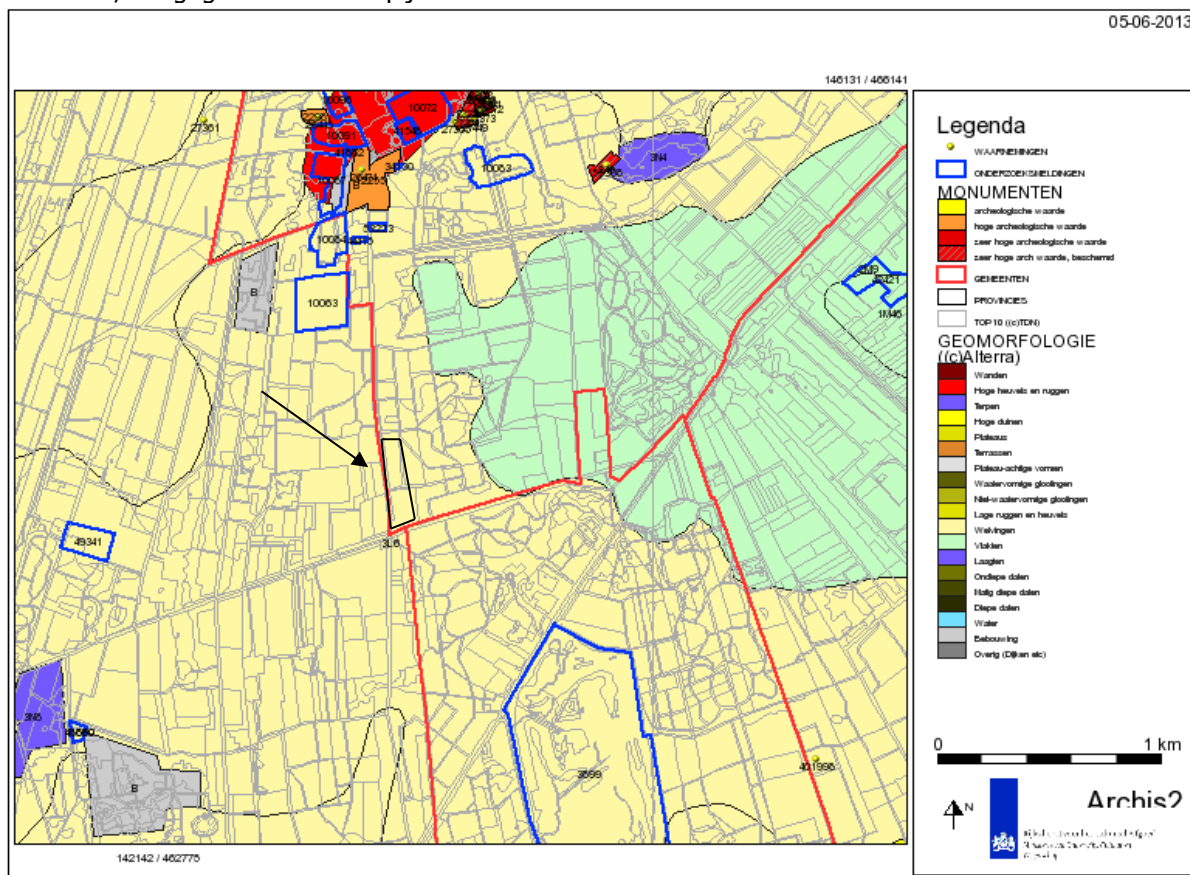
Op de kaart is te zien dat het noordelijke deel van het plangebied (zwarte contour) in een zone met een middelhoge archeologische verwachting ligt (oranje).

Afb.3. Het plangebied geprojecteerd op het AHN1. Op de afbeelding is te zien hoe in de noordelijke zone van het plangebied zich een opvallende zandrug en depressie bevinden.

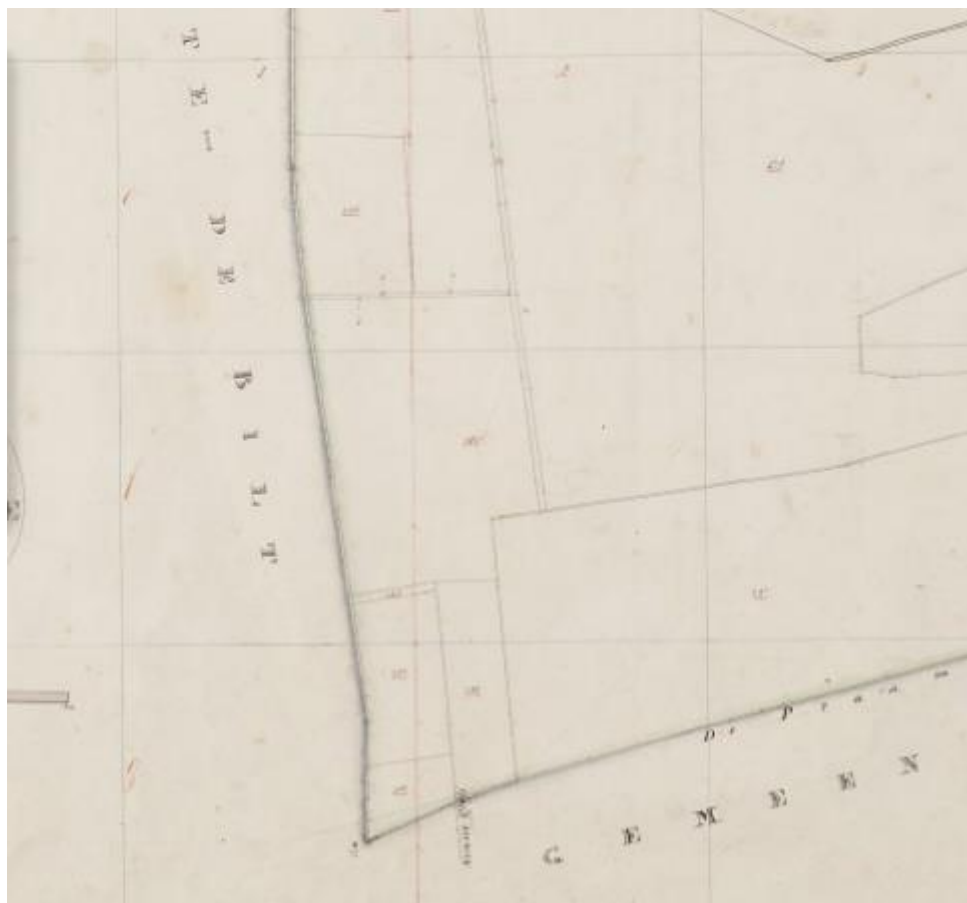

Afb. 4. Archeologische waarnemingen, vondstmeldingen en monumententerreinen in de omgeving van het plangebied (bron: Archis 2). Geplande locatie entreegebouw is zwart omkaderd, aangegeven met een pijl.

Afb. 5. Het plangebied op de Kadastrale minuut uit 1811-1832.

Bron: watwaswaar.nl

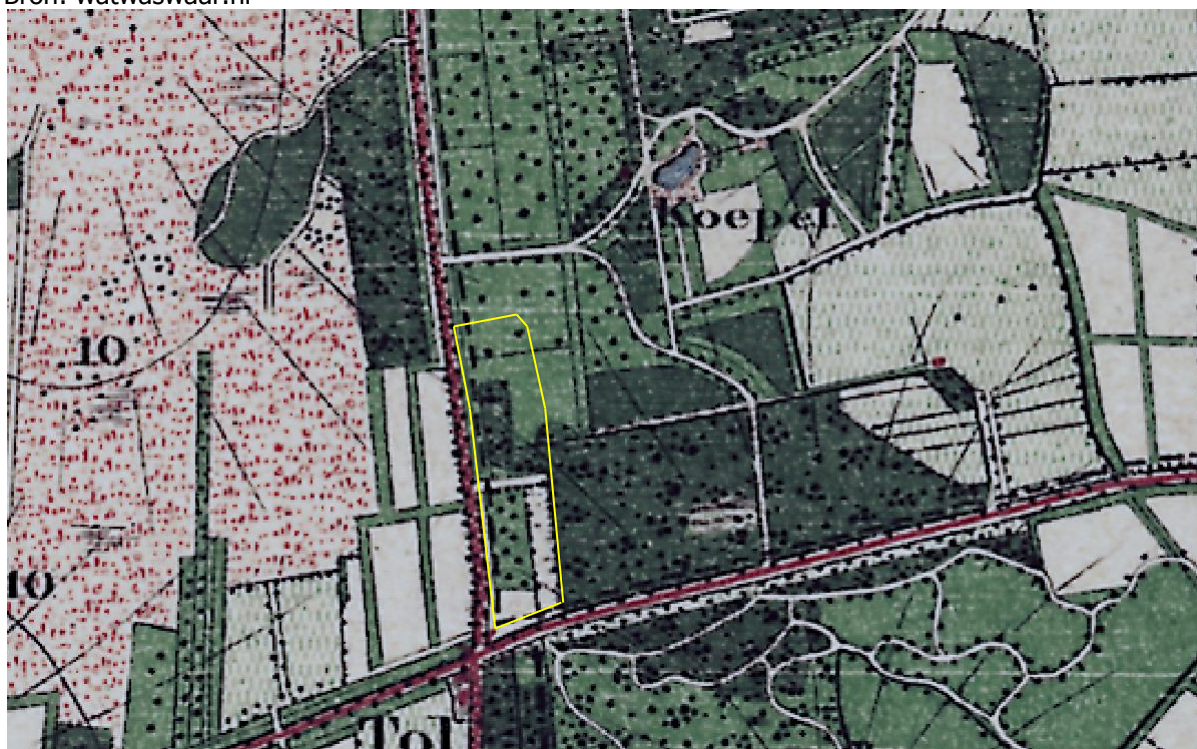

Afb.6. Het plangebied geprojecteerd op de militaire kaart van 1830-50.
Bron: watwaswaar.nl

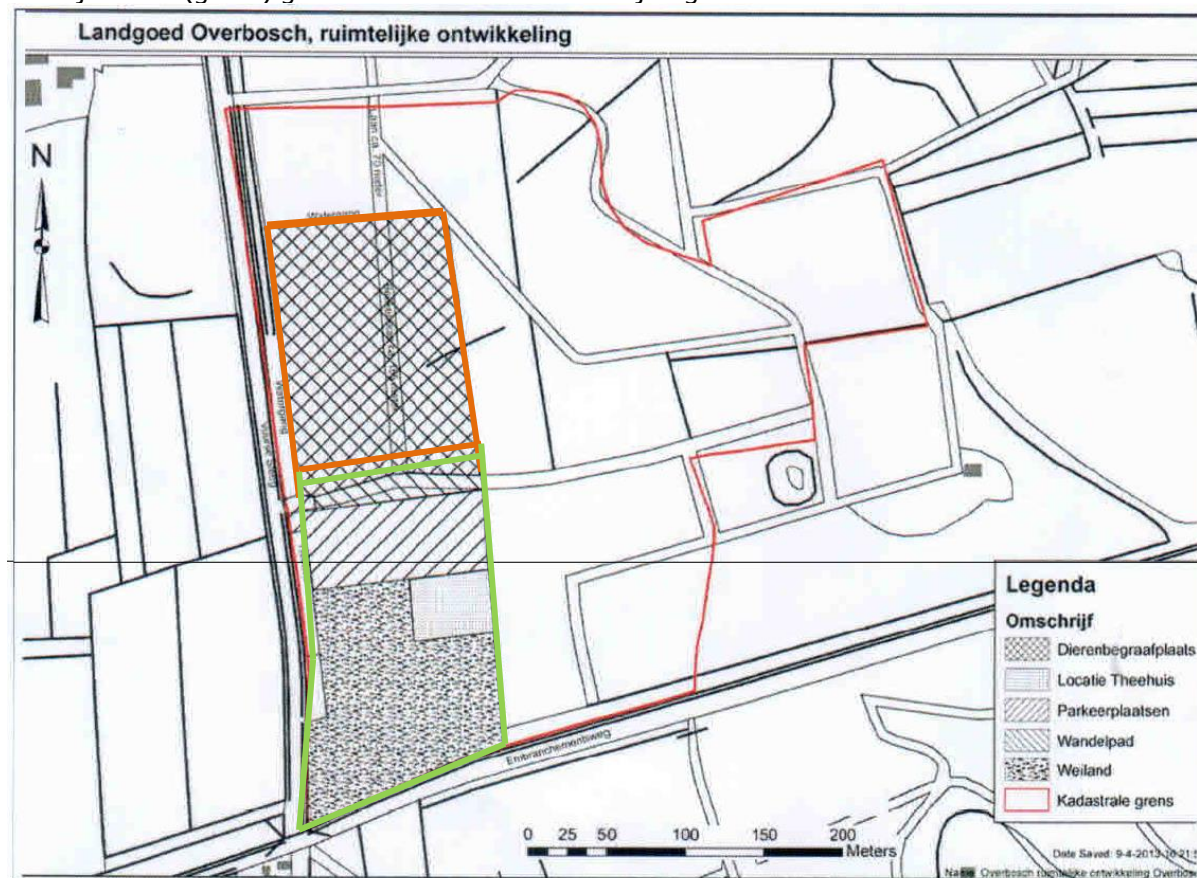

Afb.7. Het plangebied geprojecteerd (geel) op het Bonneblad uit 1872 (kaartblad 427).

Bron: watwaswaar.nl

Afb.8. Het plangebied met aangewezen adviesgebieden. Voor de noordelijke zone (oranje) geldt het advies van planaanpassing, indien niet mogelijk verkennend booronderzoek. Voor de zuidelijke zone (groen) geldt het advies het terrein vrij te geven.

Afb. 9. Foto hoge randwal en laagte

